

G. P. Maksimov: Sindikalisti u Ruskoj revoluciji

Prethodno poglavlje: [R. M. Jones: Fabrički komiteti u ruskoj revoluciji](#)

Revolucija je potresla sve klase i slojeve ruskog društvenog života. Ogromno nezadovoljstvo, kao rezultat tri veka ugnjetavanja od strane carskog režima, zahvatilo je sve nivoe ruskog društva.

Tokom revolucionarne eksplozije, ovo nezadovoljstvo je postalo snaga koja je zacementirala heterogene elemente u moćni, ujedinjeni front i koja je uništila zdanje carskog despotizma za tri dana – kratak revolucionarni period bez presedana u istoriji. Unutar ovog pokreta, uprkos činjenici da su njegove sastavne snage bile podstaknute različitim, često i međusobno suprotstavljenim zadacima i ciljevima, vladala je potpuna jednoglasnost. U momentu revolucionarne eksplozije ciljevi tih različitih snaga su se podudarili, s obzirom na to da su po svom karakteru bili negacijski, usmereni ka uništenju zastarelog apsolutističkog režima. Konstruktivni, stvaralački ciljevi nisu još sasvim bili jasni. Tek su, tokom daljeg razvoja kroz različite konstrukcije koje su pridodate ciljevima i zadacima revolucije, do tad amorfnе snage počele da se kristalizuju i stupile su međusobnu borbu za dominaciju sopstvenih ideja i ciljeva.

Jedno od svojstava revolucije koje je vredno pomena je to da je uprkos malom uticaju anarhista na mase pre njenog izbivanja, ona od samog početka sledila anarhistički kurs potpune decentralizacije; suštinski karakter revolucionarnih tela koja su odmah izbila u prvi plan razvojem revolucije bio je anarho-sindikalistički. Bila su takva da su pružala primerene instrumente za najbržu realizaciju anarhističkih ideala – sovjeti, fabrički komiteti, seljačke zadruge i kućni

saveti, itd. Unutrašnja logika razvoja i rasta takvih organizacija dovela je novembra (oktobra) 1917. godine do privremenog gašenja Države i rušenja temelja kapitalističke ekonomije. Rekoh privremeno, jer su dugoročno Država i kapitalizam trijumfovali, budući da je dalji logični razvoj revolucije bio otvoreno narušen od strane onih koji su na početku revolucije bili potrebni za ubrzanje njenog razvoja. Bez opoziva od isuviše poverljivih masa, čiji su ciljevi i kurs akcije, iako instinktivni, bili i dalje nedovoljno jasno definisani, boljševici su, na račun činjenice da su pridobili poverenje tih masa, postepeno obavili revoluciju hladnom atmosferom državne dominacije i brutalne sile, tako je gurajući na put postepenog, ali neizbežnog propadanja. Ipak, ovaj proces je postao uočljiv tek šest meseci nakon „Oktobarske revolucije“. Do tog momenta je revolucija sazrevala. Borba je postala oštija i ciljevi su dobijali sve jasniji i glasniji karakter. Zemlja je ključala, živeći punim životom u uslovima slobode.

Velika borba

Nadmetanje klasa, grupa i partija za dominantan uticaj u revoluciji je bilo intenzivno, snažno i borbeno po karakteru. Ova borba rezultirala je bezizlaznom situacijom; niko nije bio u mogućnosti da superiorno komanduje u odnosu na druge. Na neki način, to je omogućilo Državi i vlasti – spoljnim snagama koje stoje iznad društva – da postanu instrument jedne od suparničkih snaga. Država je, prema tome, bila paralizovana i nije bila u mogućnosti da negativno utiče na tok događaja, posebno iz razloga što je armija, zbog svog aktivnog učešća u revolucionarnom pokretu, prestala da bude poslušni aparat državne moći. Anarhisti su u toj velikoj borbi interesa i ideja odigrali živu i aktivnu ulogu.

Period od marta (februara) do novembra (oktobra) 1917. godine je po svom zamahu i delokrugu bio je najblistaviji za anarho-sindikalistite i anarhistički rad, tj. za propagandu

aktivnost, organizaciju i akciju.

Revolucija je širom otvorila vrata za povratak anarhističkih emigranata iz raznih zemalja, koji su bili primorani da pobjegnu pred divljačkim progonom carske vlasti. Međutim, i pre nego što su se emigranti vratili pojavile su se, aktivnim učesćem drugova koji su oslobođeni iz zatvora i kao i onih iz egzila, grupe i savezi anarhista, kao i anarhističkih publikacija.¹[Nakon februarske revolucije svi politički zatvorenici su pušteni na slobodu. Mnogi su se vratili iz progonstva u Sibiru ili iz emigracije. Petrogradski zatvor je bio spaljen. (prim. CLS)] Povratkom anarhista iz inostranstva, ovaj rad je počeo značajno da dobija maha. Rusija je bila prekrivena gustom, a ipak slabo povezanom mrežom grupa. Jedva da je bilo nekog većeg grada koji nije imao anarho-sindikalističku ili anarhističku grupu. Propaganda je poprimila okvire kakve anarhistička aktivnost u Rusiji do tad još nije videla. Proporcionalno tome, izlazio je veliki broj anarhističkih novina, magazina, pamfleta i knjiga. Tržište knjiga je bilo preplavljeno anarhističkom literaturom. Zanimanje za anarho-sindikalizam i anarhizam je bilo ogromno, a dosegalo je čak i do najudaljenijih krajeva dalekog severa.

Novine su objavljivane, ne samo u velikim administrativnim i industrijskim centrima, kao što su Moskva i Petrograd koji su imali nekoliko anarhističkih novina (u Petrogradu anarho-sindikalistički *Glas rada* i anarhistički *Burevesnik* izlaze u tiražu od po 25.000; moskovske dnevne novine *Anarhija* su imale otprilike isti tiraž), već i u provincijskim gradovima kao što su Kronštad, Jaroslav, Nižnji-Novogorod, Saratov, Samara, Krasnojarsk, Vladivostok, Rostov na Donu, Odesa i Kijev. (1918. godine su anarhistički listovi izlazili i u Ivanovo-Voznesenjsku, Čembaru, Jekaterinburgu, Kursku, Jekaterinoslavu i Vijatki).

Usmena propaganda je bila rasprostranjenija od pisane – korišćena je, kako u armiji, tako i u fabrikama i na selima.

Propaganda je naglašavala kao centralni zadatak izvođenja i iznošenja do svog logičkog kraja anarhističke principe i tendencije svojstvene Revoluciji. Ta propaganda, posebno anarho-sindikalistička, bila je veoma uspešna među fizičkim radnicima. Uticaj anarhizma, posebno njegove anarho-sindikalističke varijante, bio je toliko velik među petrogradskim radnicima, da su socijal-demokrate bile primorane da izdaju specijalnu publikaciju sa svrhom otpočinjanja borbe protiv „anarho-sindikalizma među organizovanim proleterijatom“. Na nesreću, taj uticaj – anarho-sindikalistički – nije bio valjano organizovan.

„Federalizmom do centralizma“

Uticaj anarho-sindikalizma se pokazao dostojnim u borbi za nadmoć koja se vodila između fabričkih komiteta i strukovnih sindikata. Fabrički komiteti su skoro potpuno bili prožeti jedinstvenom osobenošću anarho-sindikalizma; ovo je potvrđeno na svim konferencijama petrogradskih fabričkih komiteta, kao i na sve-ruskim konferencijama ovih komiteta. Štaviše, boljševici, vođeni nagonom za preuzimanjem vlasti i diktature, bili su primorani da odbace (ali samo na početku, što pokazuju potonji događaji), njihov ortodokсни marksizam i da prihvate anarhističke slogane i metode.² [„Ortodokсни marksizam“ je naravno glavna struja marksizma savremena Maksimovu, Lenjinu i drugim protagonistima revolucije: bila je oličena u Drugoj internacionali koja se raspala početkom rata 1914. Glavni koncept „ortodoksnog marksizma“ bilo bi preuzimanje vlasti putem socijalističke partije i reforma prema socijalizmu. (prim. CLS)] Avaj, to je bio samo taktički potez sa njihove strane, a ne prava promena njihovog programa. Slogani koje su formulisali boljševici (kasnije komunisti) su oslikavali, na precizan i razumljiv način, zahteve revoltiranih masa, podudarajući se sa sloganima anarhista: „Dole rat“, „Momentalan mir bez aneksija i reparacija – preko glava vlasti i kapitalista“, „Ukidanje armije“, „Naoružavanje radnika“, „Zemlja seljacima“, „Fabrike radnicima“, „Federacija Sovjeta“,

itd. Zar ne bi realizacija ovih velikih slogana vodila do potpunog trijumfa anarhističke ideologije, do brisanja osnova marksizma („ortodoksnog marksizma“ – prim. CLS)? Zar nije prirodno za anarhiste da prihvate ovakve slogane, s obzirom na to da im je nedostajala jaka organizacija koja bi ih nezavisno izvela? Postepeno, oni su uzimali sve više učešća u zajedničkoj borbi.

Međutim, stvarnost je ubrzo dokazala da svi boljševički lapsusi sa revolucionarne pozicije nisu bili uobičajena stvar, već dobro skovan taktički plan, usmeren protiv vitalnih interesa i zahteva masa – plan osmišljen da oživi mrtve dogme dezintegrisanog marksizma. Pravo lice boljševika pokazao je komesar za narodnosti – Staljin (Josif Džugašvili), koji je u jednom od svojih članaka (aprila 1918) napisao da je njihov cilj „putem federalizma stići do centralizma.“ Uporno i oprezno, revolucija je bila usmeravana u marksističke tokove u skladu sa prethodno zamišljenim planom. A takvi tokovi su za sva narodna nadanja Prokrustov krevet.³[Prokrustov krevet: prema Prokrustu, liku iz grčke mitologije; označava meru prema kojoj se forsira rigidan konformizam. (prim. CLS)]

Stoga su, tokom perioda buržoaske i buržoasko-socijalističke vlade, anarhisti radili (neformalno, naravno), ruku pod ruku sa boljševicima. A kako su anarhisti bili pozicionirani tokom tog perioda? Broj gradova gde su anarhističke publikacije izlazile pokazuje da je sloboda štampe bila velika. Nijedne novine nisu stavljene van zakona, niti jedna brošura, pamflet ili knjiga zaplenjeni, niti jedan protest ili masovni skup zabranjen. Uprkos zapleni bogatih privatnih kuća, kao što su vila Durnovo i druge velike kuće u Petrogradu; uprkos preuzimanju štamparija, uključujući i štampariju *Ruske slobode* carevog ministra Protopopova; uprkos otvorenom podsticanju na neposlušnost i apele vojnicima da napuste frontove; uprkos svemu tome, samo nekoliko slučajeva gde su anarhisti bili inicijatori mogu se tumačiti kao popustljivost od strane vlasti, ili kao unapred isplanirani činovi. Istina, vlast je u

tom periodu bila sklona da se surovo obračunava i sa anarhistima i sa boljševicima. Kerenski je mnogo puta pretio da će ih „žigosati vrelim crvenim gvožđem.“ Međutim, vlast je bila nemoćna, zato što je revolucija bila u punom zamahu.

Nakon oktobra

Kako se pozicija anarhista promenila sa trijumfom Oktobarske revolucije, u čijoj su pripremi i izvođenju imali tako značajnog udela? Mora biti istaknuto da su se tokom perioda Kerenskog anarhisti značajno razvili i da je do oktobarskih dana njihov pokret imao značajne proporcije. Taj rast je postao još brži nakon Oktobarske revolucije kada su anarhisti uzeli aktivnog učešća u direktnoj borbi protiv kontra-revolucionara i nemačko-austrijskih trupa. Ne samo da je glas anarhista privlačio pažnju, već su mase, zapravo, sledile njihove apele i direktive, videći u njima konkretnu formulaciju njihovih dugogodišnjih težnji. Zbog toga su podržale zahteve anarho-sindikalističkog karaktera, ali u zagrljaju boljševičkog delovanja, tada još kolebljivog.

Pod uticajem anarho-sindikalističke propagande u Petrogradu je došlo do spontanog procesa socijalizacije stambenih zgrada od strane kućnih saveta. On se potom proširio na čitave ulice, pri čemu su stvarani ulični i blokovski komiteti, gde su celokupni blokovi bili uključeni. Zatim se raširio i na druge gradove. U Kronštatu je započeo još ranije nego u Petrogradu i dostigao je još veći intenzitet. Ako su u Petrogradu i drugim gradovima stanovi bila socijalizovani samo zbog trijumfa Oktobarske revolucije, u Kronštatu su slični koraci bili načinjeni ranije, pod uticajem Efima Jarčuka, koji je uživao veliku popularnost u tom gradu, uprkos aktivnom otporu Boljševika. Mere ovakve vrste su bile izvršavane na organizovan način od strane revolucionarnih radnika i mornara u čitavom gradu. Boljševička frakcija je napustila zasedanje Kronštadskog sovjeta protestujući zbog socijalizacije stanova.

Radnička kontrola

Na polju revolucionarne borbe ka momentalnom ukidanju institucija privatne svojine u proizvodnji, uticaj anarhista je bio još naglašeniji. Ideja „radničke kontrole“ sprovedena od strane fabričkih komiteta, ideja koju su zagovarali anarho-sindikalisti od samog početka revolucije, ukorenila se među gradskim radnicima ostavljajući snažan utisak, pri čemu su socijalističke partije bile primorane da ga usvoje – naravno, u izobličenoj formi. Socijal-demokrate i desni socijal-revolucionari izvrnuli su ovu ideju radničke kontrole u ideju državne kontrole nad industrijom sa učešćem radnika, ostavljajući preduzeća u rukama kapitalista.

Što se tiče boljševika, bili su nejasni po pitanju značenja termina „radnička kontrola“, ostavljajući ga nedefinisanog da bi ga tako mogli iskoristiti kao alat za demagošku propagandu. Ovo je potvrđeno od strane A. Lozovskog (S. A. Drizdo), koji piše sledeće u svom pamfletu *Radnička kontrola* (Petrograd, Socijalistička izdavačka kuća, 1918):⁴[U originalnom tekstu su bibliografski navodi prevedeni, pa samim tim i neispravni, ali i dalje mogu poslužiti kao korisna referenca. Pored toga, mi smo morali prevesti nazive novina zbog transliteracije u engleskom originalu. (prim. CLS)]

„Radnička kontrola je bila borbeni slogan boljševika pre oktobarskih dana [...] no, uprkos činjenici da je radnička kontrola figurirala u svim rezolucijama i bila prikazivana na svim zastavama, nosila je oreol misterije. Partijska štampa je pisala veoma malo o ovom sloganu, a još manje se trudila da ga konkretno sprovede u delo. Kada je izbila Oktobarska revolucija i kada je postalo neophodno da se jasno i precizno kaže šta je ta radnička kontrola, ispostavilo se da, čak i među pristalicama ovog slogana, postoje velike razlike u mišljenju o toj temi.“ (str. 19)

Boljševici su odbili da prihvate anarho-sindikalističku

verziju radničke kontrole: preuzimanje kontrole nad proizvodnjom, njena socijalizacija i uvođenje radničke kontrole nad podružtvljenom proizvodnjom putem fabričkih komiteta. Ova ideja je pobedila, radnici su počeli sa eksproprijacijom preduzetništva dok je buržoasko-socijalistička vlada bila još na vlasti. U to vreme su fabrički komiteti i razni kontrolni komiteti već preuzeli upravljačku funkciju. Uoči Oktobarske revolucije ovaj pokret je dobio zaista masovan karakter.

Fabrički komiteti

Fabrički komiteti i njihov Centralni savet su postali osnova novog revolucionarnog pokreta, koji je sebi postavio zadatak pretvaranja fabrika u komune proizvođača i potrošača. Fabrički komiteti su trebali postati nukleus novog društvenog poretka, postepeno izranjajući iz začetog života revolucije. Anarhistički u svojoj suštini, fabrički komiteti su stekli mnogo neprijatelja. Stav svih političkih partija je bilo uzdržano neprijateljstvo, a njihovi napori su koncentrisani na svođenje fabričkih komiteta na poslušne podružnice unutar strukovnih sindikata. Komunisti su od početka pokazali sumnju u ovakav tip organizacije. Tek kada su postali uvereni da strukovnim sindikatima snažno dominiraju socijal-demokrate (menjševici), što znači da nisu mogli dobiti boljševičko usmerenje, sledeći anarho-sindikaliste počeli su fokusirati svoju pažnju na fabričke komitete, težeći ih staviti pod svoju kontrolu da bi kroz njih, na kraju, uspostavili kontrolu nad strukovnim sindikatima. Uprkos ovakvom stavu, boljševici su silom prilika bili primorani zauzeti onu poziciju prema fabričkim komitetima koja se malo razlikovala od anarho-sindikalističke. Tek su postepeno zauzeli ovu poziciju. U početku su joj se opirali.

Anarho-sindikalisti su stali iza fabričkih komiteta. Izgradili su pravu teoriju oko njih, govoreći da su, u stvari, strukovni sindikati umrli, da budućnost pripada fabričkim komitetima,

koji će zadati završni udarac kapitalizmu, da su fabrički komiteti najviša forma radničkog pokreta, itd.⁵ [Pogledati članak Maksimova o sindikatima i fabričkim komitetima u dodatku ove knjige. (prim. CLS)] Jednom rečju, oni su razvili istu teoriju o fabričkim komitetima kao što su u odnosu na njih francuski anarho-sindikalisti razvili svoju o strukovnim sindikatima. Pod takvim uslovima razlaz između dve organizacije (strukovnih sindikata i fabričkih komiteta) predstavlja veliku opasnost za radnički pokret Rusije.

„Ova opasnost je veća jer čak i među ljudima aktivnim u fabričkim komitetima koji nisu anarho-sindikalisti mi takođe vidimo tendenciju suprotstavljanja fabričkih komiteta strukovnim sindikatima, pa čak i zamene industrijskih sindikata i njihovih lokalnih podružnica tim fabričkim komitetima.“ (Lozovski, Radnička kontrola, str. 37).

Preuzimanje preduzeća

Karakteristično, samo je anarho-sindikalistička štampa ispravno procenila značaj i ulogu fabričkih komiteta. Prvi članak u revolucionarnoj štampi povodom ovog problema, od strane autora ovih redova, pojavio se u prvom izdanju *Glasa rada*. (Uzgred, članak nije izražavao mišljenje *Glasa rada* kao celine povodom ovog problema.) Na jednoj od konferencija fabričkih komiteta, održanoj u Petrogradu u avgustu 1917, članak je žestoko osporen od strane boljševika, posebno Lozovskog i njegove pratnje. Međutim, ova ideja je, čvrsta sama po sebi i skladna raspoloženju i potrebama radnika, postala dominantna čak i u boljševičkoj partiji. Čak je i Lenjin naglasio u svom govoru na Sve-ruskoj konvenciji strukovnih sindikata (održanoj u proleće 1918) da su „fabrike samoupravne komune proizvođača i potrošača.“

Rezultat ove anarho-sindikalističke propagande ubrzo je postao plodonosan. Usledio je talas okupacija preduzeća i organizovanja radničkog upravljanja. To je počelo kada je

Privremena vlada još uvek bila na vlasti, a anarhisti su, razume se, odigrali najveću ulogu. Događaj te vrste o kome se najviše pričalo u to vreme bile su eksproprijacije, pod direktnim uticajem anarhiste Žuka, Šlisselburg barutane i poljoprivrednih imanja, organizovane su na anarhističkim principima. Takvi događaji su se ponavljali sve češće, i uoči Oktobarske revolucije smatrale su se ispunjenjem zacrtanog kursa. Ubrzo nakon trijumfa Oktobarske revolucije, Centralni savet fabričkih komiteta je načinio opsežne instrukcije za kontrolu proizvodnje. Ova uputstva su se pokazala kao sjajan pisani dokument, dokaz trijumfa anarho-sindikalističkih ideja.⁶ [Isto tako, prevod ovog dokumenta se nalazi u dodatku. (prim. CLS)] Važnost ovog događaja je utoliko veća ako se uzme u obzir da su boljševici dominirali u fabričkim komitetima.

Koliko mnogo su radnici bili pod uticajem ideje fabričkih komiteta kao izvršnog tela fabričkih komuna – ćelijskih tela koja se udružuju u federativnu organizaciju koja ujedinjuje sve radnike i čini neophodan industrijsko-administrativni sistem – vidi se u boljševičkoj nelagodnosti odmah nakon Oktobarske revolucije.

„Umesto ‚Republike sovjeta‘ mi idemo ka republici proizvodnih kooperativa (artels), u kojoj će kroz ovaj process kapitalistička preduzeća doživeti metamorfozu. Umesto brze regulacije društvene proizvodnje i potrošnje – umesto mera koje, osporavnih na raznim osnovama, predstavljaju suštinski korak ka socijalističkoj organizaciji društva – umesto toga mi smo svedoci nečega što se delimično napaja anarhističkim vizionarskim snovima o autonomnim industrijskim komunama.“ (I. Stepanov, Od radničke kontrole ka radničkom upravljanju u industriji i poljoprivredi, Moskva 1918, str. 11).

Dominacija boljševika je činila još značajnijim uspeh koji su naši drugovi postigli, posebno onaj Bila Šatova, u poslu obavljenom unutar fabričkih komiteta. (Šatov je vodio napad na Zimsku palatu u Petrogradu, oktobra 1917. Napustio je anarho-

sindikalistički pokret i postao je boljševik u trenutku prebacivanja prestonice u Moskvu, početkom 1918. Uhapšen je i najverovatnije streljan bez suđenja tokom čistiki u kasnim 1930-im.) Iako su boljševici u njima dominirali, fabrički komiteti su tada sprovodili anarhističke ideje. Naravno, u sprovođenju je nedostajalo jasnoće i principijelnosti kada bi zadatke izvršavali boljševici; da su anarhisti bili u većini, oni bi sigurno pokušali potpuno odstraniti iz rada komiteta sve elemente centralizacije i etatizma.

Spontani sindikalizam

Mi ne želimo ovdje pružiti detaljan pregled istorije ruskog sindikalnog pokreta, ili hroniku borbe raznih političkih partija i grupa unutar strukovnih sindikata. Naš zadatak je čisto informativnog karaktera. Želimo da ukažemo na one momente u životu strukovnih sindikata koji su označeni radom anarho-sindikalističke manjine. Radnički pokret, kao i sama revolucija, nastali su spontano. Taj pokret je ostavio po strani strukovne sindikate, bazirajući se uglavnom na fabričkim komitetima i njihovim uduženjima, naročito u Petrogradu.

Iako je ruski proleterijat bio, u celini, potpuno neupoznat sa idejama revolucionarnog sindikalizma, i uprkos nedostatku anarho-sindikalističke literature, kao i skoro potpunom nedostatku predstavnika ovog pokreta među ruskim radnicima; uprkos tome, radnički pokret čitave Rusije krenuo je putem decentralizacije. Spontano je izabrao pravac jedinstvenog revolucionarnog sindikalizma. Za razliku od ostalih perioda, onaj koji je sledio u februaru 1917. godine je bio okarakterisan aktivnim učešćem anarho-sindikalista – radnika koji su se vratili u Rusiju iz Sjedinjenih Država, gde su se borili u redovima revolucionarnog sindikata „Industrijski radnici sveta“ (I.W.W. – Industrial Workers of the World).

Fabrički komiteti protiv strukovnih sindikata

Sve do januara 1918. godine, tj. sve do prve konvencije Sveruskih strukovnih sindikata, radnički pokret je jedrio pod zastavama fabričkih komiteta. On je započeo vatrenu borbu protiv buržoaskih elemenata koji su se tiho borili za prevlast, kao i protiv strukovnih sindikata. Ova borba je poprimila posebno jak karakter nakon treće konferencije Sveruskih strukovnih sindikata, koja je jasno otkrila jaz između taktike i ciljeva strukovnih sindikata i fabričkih komiteta. Ovi drugi, prvo ujedinjeni u Petrogradu, zatim širom Rusije, izdvojili su sopstvena centralna tela i odredili pravac toka revolucije. Anarho-sindikalisti su imali aktivnog učešća, kako u fabričkim komitetima, tako i u strukovnim sindikatima. Nije postojala saglasnost u anarho-sindikalističkim redovima o tome koja je od ove dve organizacije poželjnija. Pokret vođen od strane autora ovih redova je bio daleko od toga da bude podržan od ostatka anarhista. Nije čak ni prihvaćen od strane grupe koja je izdavala *Glas rada*. Isto, mnogi boljševici su bili neskloni stanovištu favorizovanja fabričkih komiteta u odnosu na strukovne sindikate. Na jednoj od konferencija petrogradskih fabričkih komiteta, Lozovski je ovo stanovište, i pokret koji je stajao iza njega, podvrgao surovom i beskrupuloznom napadu.

Ipak, anarho-sindikalistički elementi su pokazali sklonost ka fabričkim komitetima, usmeravajući svoje snage u tom pravcu. Bili su predstavljeni u mnogim fabričkim komitetima, kao i u petrogradskom Birou i u Sve-ruskom Centralnom savetu fabričkih komiteta. Isto tako, uticaj je sproveden od strane anarho-sindikalista i na rad konferencije fabričkih komiteta, čije su novine *Novi put* bile snažno obojene jedinstvenom vrstom anarho-sindikalizma, iako uopšte nije bilo anarho-sindikalista među njihovim osobljem.

Zbog ovog direktnog i indirektnog uticaja anarho-sindikalista,

buržoaske i socijalističke novine su počele da oglašavaju alarm: novine *Dan* (buržoaske), *Novi život* (socijalističke), *Vesti petrogradskog udruženja fabrikanta* (buržoaske), *Vesti Centralnog izvršnog komiteta* (socijalističke), *Radnički list* (socijalističke), itd. Socijal-demokrate su izdale posebnu publikaciju – *Radnička misao* – da bi se suprotstavili anarho-sindikalističkom uticaju među organizovanim proleterijatom.

Uzalud, moglo bi se reći. Anarho-sindikalisti su osvajali mase sa sloganom „Radnička kontrola“. Još veće mase radnika su potpale pod anarho-sindikalistički uticaj, koji ih je podsticao da nastave sa preuzimanjem fabrika. Uticaj anarho-sindikalističkog slogana „Radnička kontrola“ se pojavio u „Praktičnom priručniku za primenu radničke kontrole“ nad industrijom, uređenom i izdatom od strane Centralnog saveta fabričkih komiteta Petrograda, koji je naišao na oštre kritike boljševika i menjševika na prvoj Sve-ruskoj konvenciji strukovnih sindikata. (Pogledaj stenografski izveštaj sa te konferencije. Takođe, A. Lozovski, *Radnička kontrola*.)

Anarho-sindikalisti su u to vreme imali svoju grupu organizovanu izvan sindikata i objavljivali su novine i magazine. U Petrogradu *Glas rada*, u Harkovu *Radnička misao*, u Krasnojarsku *Sibirski anarhist*, u Moskvi revolucionarni sindikalistički organ *Radnički život*, itd. Anarho-sindikalisti su bili predstavljeni u brojnim fabričkim komitetima i strukovnim sindikatima, gde su vršili intenzivnu propagandu. Velika većina anarho-sindikalista je verovala da će, radeći unutar strukovnih sindikata, uspeti da ih usmere u anarho-sindikalističkom pravcu.

Zamah pokreta

Pre prve Sve-ruske konvencije strukovnih sindikata, anarho-sindikalisti su uspeali u organizovanju na platformi američke I.W.W. između 25 i 30 hiljada rudara u distriktu Debalčev, u basenu Dona. Kozački masakr, koji je doveo do ubistva druga Konjajeva, organizatora ovog sindikata, i potonji građanski

rat, zatrli su te početke. Isto je važno i za anarho-sindikalistički rad u rudniku Čermenkovo, pre čehoslovačke pobune.⁷[Tj. pobune Čehoslovačkog korpusa 25. jula 1918, kojom počinje građanski rat.] U Jekaterionodarskoj i Novorosijskoj provinciji radnički pokret je usvajao anarho-sindikalističku platformu. Pokret je bio predvođen od strane B. Jelenskog, Katje Gorbove i drugih. Pokret je obuhvatio čitavu Černomorsku provinciju, sa gradovima Jekaterinodar i Novorosijsk. Glavnu grupu u ovom pokretu su činili lučki radnici i radnici cementara. U Moskivi anarho-sindikalisti su imali dominantni uticaj među železničkim radnicima, parfimerijskim radnicima i drugima. (Pokret je predvođen drugovima, uključujući Prefansova i N. K. Lebedijevu Kritskaju.) Prevesti ovaj uticaj u neki precizan broj je veoma teško. Možemo samo ukazati da je na prvoj Sve-ruskoj konvenciji strukovnih sindikata bila anarho-sindikalistička frakcija. U nju je bilo uključeno nekoliko maksimalista i drugih simpatizera, čineći grupu od ukupno 25 ljudi.⁸[Eseri „maksimalisti“ bili su manjinska grupa koja se odvojila od partije esera; tražili su ispunjenje „maksimalnog programa“, u stvari prvog programa te partije. Maksimalistički slogan „Vlast sovjetima, ne partijama“ usvojiće pobunjenici u Kronštatu 1921, a zapaženu ulogu će odigrati maksimalist i prvi predsednik Kronštatskog Sovjeta iz 1917, Anatolij Lamanov. (prim. CLS)] S obzirom na činjenicu da je odnos predstavljanja bio u proseku jedan delegat na tri do tri i po hiljade članova, rekli bi da je broj organizovanih anarho-sindikalističkih radnika bio negde oko osamdeset i osam hiljada. Ipak, ova brojka se sa sigurnošću može povećati dva do tri puta da bi se dobila adekvatna ideja o trenutnom zamahu pokreta.

Podređeni fabrički komiteti

Na prvoj Sve-ruskoj konvenciji strukovnih sindikata, odmah nakon Oktobarske revolucije, boljševici i levi socijal-revolucionari su bili u većini. To je značilo konačnu pobjedu

strukovnih sindikata nad fabričkim komitetima. Boljševici su podredili fabričke komitete, koji su po prirodi bili federalistički i anarhistički, centralizovanim strukovnim sindikatima. Uz pomoć strukovnih sindikata, boljševici su uspeli da od fabričkih komiteta načine oruđe u službi politike za dominaciju nad masama. Budući da su to postigli, boljševici su nastavili da komitetima oduzimaju funkcije. Do tog trenutka fabrički komiteti će obavljati samo jednu funkciju: policijsku ulogu nametnutu od strane boljševika.

Boljševički teror je 1918. godine ipak poštedeo strukovne sindikate. Iako smo videli razvoj anarho-sindikalističkog pokreta u Sindikatu pekara u Moskvi, Harkovu i Kijevu (veoma energičan posao je obavljan među kijevskim pekarima od strane A. Barona, koji je, ako već nije ubijen, još uvek zatvoren ili je u egzilu; sve od 1920. godine bio je premeštan iz raznih zatvora i mesta za egzil), i među petrogradskim poštanskim i telegrafskim radnicima. Na prvoj Sve-ruskoj konvenciji poštanskih i telegrafskih radnika, anarho-sindikalisti su ostvarili jak uticaj: više od polovine delegata ih je sledilo. (Glavni anarho-sindikalistički radnici u ovom sindikatu su bili Mihalev, Bondarev i drugi. Koliki je bio anarho-sindikalistički uticaj u sindikatu može se proceniti čitajući stenografski izveštaj sa te konvencije koja je održana 1918. godine.) Petrogradska sekcija ovog sindikata je marširala pod zastavama anarho-sindikalizma. Njihova publikacija, *Glasnik poštansko-telegrafskih službenika Petrograda*, uređivana je od strane anarho-sindikalista. Isto je važno za radnike Sindikata rečnog transporta iz sliva Volge, gde je, zahvaljujući radu druga Anosova, sindikalna publikacija zauzela jasne anarho-sindikalističke stavove.

Preuzimanje strukovnih sindikata

Ipak je sve to bilo uništeno od strane boljševika. Industrijski princip, na kome se temeljio proces spajanja sindikata u jednu veliku jedinicu, bio je korisno oružje u

boljševičkoj borbi protiv anarho-sindikalizma. Na prvom mestu, boljševici su počeli da konsoliduju one sindikate koje su smatrali nepouzdanima, gledajući sa tačke gledišta njihovog osnovnog poriva za dominacijom. Namera je bila da se takvi sindikati spoje u veliku masu i tako izoluju vodeći anarho-sindikalistički radnici u sindikatima koje su oni smatrali „pouzdanim“. Tako je opao broj strukovnih sindikata koji su imali anarhističku orijentaciju; sindikat telegrafskih radnika u Petrogradu, parfimerijskih radnika u Moskvi, radnika na vodenom transportu u Kazanju, organizacije nekih važnih železničkih skretnica u Moskvi i Kursku, gde su drugovi poput Kovaleviča i Dvumjanceva igrali važnu ulogu.

Zbog ovakvih mera i intenzivne centralizacije, praćenih beskrupuloznom krađom glasova i, na nekim mestima, oštrim merama koje je vlast primenjivala, administrativna tela su pala u ruke komunistima. Druga Sve-ruska konvencija strukovnih sindikata (1919) daje pogodan primer preuzimanja strukovnih sindikata. Na toj konvenciji je broj anarho-sindikalista i njihovih delegata simpatizera bio tek petnaest. U stvari, oni su predstavljali samo 52.950 radnika, u momentu kada su radničke simpatije prema anarho-sindikalizmu bile u značajnom porastu, što je rezultovalo istovremenim padom uticaja boljševika među radnicima. Važeća pravila konvencije su anarho-sindikalistima uskratila pravo da imaju sopstvenog govornika o važnim pitanjima koja su bila na dnevnom redu. Na trećoj konvenciji, 1920. godine, bilo je samo 10 anarho-sindikalističkih delegata (uključujući i simpatizere), koji su predstavljali samo 35.300 ljudi.

Te konvencije su u potpunosti pokazale neuspeh taktike koju je zagovarao *Glas rada*, a koja je bila od značaja za anarho-sindikaliste Rusije. (Autor je bio član uredništva *Glasa rada*, ali ga to ne odvraća od priznavanja grešaka koje su napravile njegove novine.) Nedostatak čisto revolucionarnih sindikata ubrzao je uništenje anarhističkog i sindikalnog pokreta. Raštrkane po boljševičkim sindikatima, anarho-sindikalističke

snage nisu mogle pružiti nikakav otpor te su bile pritisnute gvozdenom politikom „diktature proleterijata“.

Na početku 1920. godine samo je jedan sindikat držao anarho-sindikalističku liniju. To je bio Sindikat pekara, za čiju je anarho-sindikalističku orijentaciju bio zaslužan N. I. Pavlov. (Kasnije se odrekao anarho-sindikalističkog uverenja pod pritiskom GPU-a – tajne policije – to je bila cena koju je platio za sopstvenu slobodu. Pavlov je javno izjavio da se odriče anarhističkih pogleda nakon puštanja iz zatvora.) Pogodan faktor za održavanje anarho-sindikalističkog uticaja u Sindikatu pekara je bio rad maksimalista Njušenkova i Kamiševa.

Na drugoj Sve-ruskoj konvenciji, delegacija Sindikata pekara je činila „federalističku“ frakciju od deset do petnaest ljudi, ali je inače zahvatala trećinu članstva. Na toj konvenciji učinjen je prvi pokušaj (Maksimov, Njušenkov i Pavlov) da se organizuje podzemna revolucionarna Federacija prehrambenih radnika. Ovo je bio prvi korak ka organizovanju ruske Opšte konfederacije rada. Ovo je bio i prvi pokušaj Izvršnog komiteta Ruskih anarho-sindikalista da realizuje osnovne tačke svog programa. Zbog represije koja je usledila, komitet u koga su izabrani gore pomenuti drugovi, nije bio u stanju ni da započene sa radom, kako je planirano na sastanku. Ovo je bio poslednji vidljiv trag borbe koju su vodili anarho-sindikalisti u okviru „komunističke“ države – države koja je kontrolisala sindikate.

Centralizacija i teror

Program sve-ruskog sindikalnog pokreta je sažet u: centralizaciju, obavezno članstvo, obavezujuću disciplinu (koju nameću disciplinarni sudovi), tutorstvo političke partije (boljševičke), militarizaciju rada, prinudni rad, radne armije, vezanje radnika za radno mesto, nacionalizaciju, individualnu upravu (namesto kolektivne), diferencirane nadnice (36 kategorija), Tejlorov sistem, nadnicu od komada,

bonuse, itd. Radnička kontrola i radničko upravljanje su zanemareni a propisana je безусловna podrška vlastima.

Politika i program sindikalnog pokreta je potpuno podređen politici „komunističke vlade“. Sindikati, odnosno njihove administrativne centrale, već godinama nemaju nikakve veze sa radništvom. Oni samo imitiraju politiku vlasti, izvršavajući zadatke na uštrb radničke klase.

Sovjetska Država je zadržala sve metode terora da bi potisla svu opoziciju unutar sindikata, pa je brutalno kažnjavala svakoga ko je kršio vladine dekrete, koji su svakako pogubni za radnike. Sindikati su se tu pokazali kao vredan represivni aparat države, rame uz rame da drugim kaznenim organima: Večekom, „narodnim sudovima“, GPU itd.

Sledi sažeta ilustracija terorističke politike vlasti prema radnicima. *Crveni alarm* i *Uralski radnik* prijavljuju sledeće slučajeve: za nedopušteno trodnevno napuštanje posla jednom radniku je dosuđeno da mora istovariti 801 tonu materijala za 10 dana. Sve je moralo biti obavljeno u okviru radnog dana. Mnogi drugi radnici su kažnjeni prinudnim zatvorskim radom zbog „zločina“ odlaska sa posla. Robovlasnička praksa je cvetala, posebno u uralskoj regiji, tokom administracije Trockog i Pjatakova.⁹ [Trocki je već pominjan u ovoj publikaciji, ali je i slučaj Pjatakova svakako zanimljiv. Jurij Pjatakov je tokom sukoba u partiji 20-ih godina bio član „Leve opozicije“ Trockog, a zatim „Ujedinjene opozicije“. Celo vreme je u skladu sa gorućim pitanjima gurao opozicionu liniju industrijalizacije. Kada je Staljin rasturio opoziciju, pa preuzeo njihov „super-industrijalizatorski“ kurs, Pjatakov je jednostavno prešao u „poziciju“. (prim. CLS)]

Vladina inspekcija sanitarnih i tehničkih uslova u Centralnom ugljenkop distriktu otkrila je uznemirujuću sliku, pored koje blede svaka slika kapitalističke eksploatacije. U ime „opšteg dobra“, a to bi bili interesi Države, radnici su živeli miljama daleko od rudnika u bednim barakama, bez elementarnih

životnih uslova, gde su čak vrata i prozori bili pokvareni. Zimi ih ništa nije štitalo od snega i hladnih vetrova. Nije bilo toaleta, i ljudi su bili primorani koristiti obližnje rake.

Rudari su dobijali četvrt kile hleba dnevno – pod uslovom da obave svoju dnevnu normu. Ako je ne obave, ostaju bez sledovanja. Povrh toga, nametan im je prekovremeni rad, dok za uzvrat dobijaju po jedan obrok. Radnici koji nisu ispunili normu jednostavno su zadržavani u rudniku dok je ne bi ispunili. Sve ovo ukazuje na flagrantnu tiraniju i nasilno delovanje administracije prema radnicima. (Ovi podaci su izvučeni iz neobjavljenih izveštaja doktora koji su obavljali istragu. Izveštaji se čuvaju u arhivima Departmana za očuvanje rada, u Narodnom komesarijatu za rad.)

Takvi uslovi dominirali su životima uralskih radnika posebno tokom administracije Trockog i Pjatakova. U fabrici u Iževsku, na primer, radnik-anarhista Gordejev je ubijen zato što se nije uspeo potčiniti radnoj disciplini (v. *Glas Rusije* za prvu polovinu 1922, Berlin). U Jekaterinburgu (danas Sverdlovsk) grupa radnika je osuđena na zatvorski rad zbog „zločina kršenja radne discipline“.

Koji je bio program anarho-sindikalista, nasuprot programu državno kontrolisanih „komunističkih sindikata“? Ukratko, da je Država – svaka Država – neprijatelj radničke klase. Iz toga proizilazi da je prvi zadatak sindikata oslobodjenje od državne kontrole i naglasak na industrijsku organizaciju. Na osnovu tih premisa anarho-sindikalisti su izgradili svoj program i taktiku u okviru ruskog sindikalnog pokreta.

Sledeće poglavlje: [G. P. Maksimov: O sindikatima i fabričkim komitetima](#)

Bibliografski podaci

Autor	G. P. Maksimov
Naslov	Syndicalists in the Russian Revolution, Direct Action Pamphlets, no. XI, London
Prevod	Boris Huskić
Izdavač	Centar za liberTERSke studije
Godina	2008.